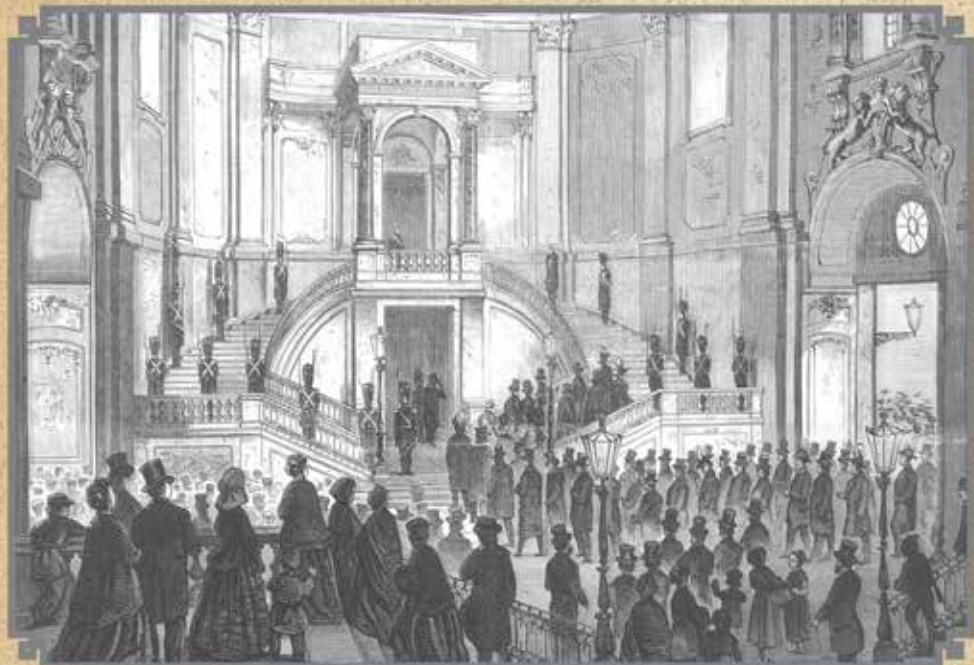

Skildring av Stockholms slott

Återutgivning av text från 1869

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Skildring
av Stockholms slott.
Återutgivning av text från 1869

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-573-3

Copyright © 2019 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om en av Sveriges mest kända byggnader – Stockholms slott.

Du får framför allt läsa om interiören och dess utsmyckningar. Texten innehåller en genomgång av de mest framstående konstnärerna, bildhuggarna och orgelbyggarna som anlitades.

Den här texten publicerades ursprungligen den 9 januari år 1869 i tidskriften ”Ny Illustrerad Tidning” med rubriken ”Stockholms slott”.

Texten publicerades anonymt.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

I den här e-boken publicerar vi originalets text ordagrant och helt utan ändringar, alla namn, uttryck och till och med felstavningar har behållits.

Skildring av Stockholms slott år 1869

Den här texten publicerades ursprungligen den 9 januari år 1869 i tidskriften "Ny Illustrerad Tidning" med rubriken "Stockholms slott". Texten publicerades anonymt.

Efter någon tids hvila återupptaga vi i dagens nummer följden af afbildningar efter Stockholms slotts mer framstående dekorativa enskildheter. Den ena af dem framställer en grupp af tvänne genier, uppbärande en lykta, hvilken grupp, jemte ett något olikartadt motstycke, i flera exemplar återfinnes uppställd, på balustraden i de stora trappuppgångarna. Den är, såsom vi i vår föregående uppsats (n:r 19 för den 16 maj 1868) nämnde, modellerad af den utmärkte Jacques-Philippe Bouchardon, hvars lif och förtjenster om slottsbyggnadens plastiska utstyrsel vi äfven då i korthet framställde. De flesta af dessa lyktor götos i brons under konstnärens lifstid af den förträfflige Gerhard Meyer omkr. 1752. Kostnaden för ett exemplar, gjutet 1759, har vi i slottsbyggnadsräkenskaperna funnit upptagen till 5700 daler kmt (= 950 rdr rmt), oberäknadt metallvärdet och ciseleringen. Arbetet är ett praktprof på hvad rococon förmådde åstadkomma i lätt uppfattning och smakfullt utförande, äfven om ett

bestämmt manér, t. ex. i hufvudenas bildning är omisskännelig. Gjutning och ciselering äro mönstergilla. — Ett ännu mer karakteristiskt verk är den målning, af hvilken vi äfven meddela en afbildning. Den utgör det tredje, närmst åt altaret liggande partiet af plafondmålningen i slottskyrkans tak. Ämnet, englar i lek omsväfvande korset, är så betecknande för den tid, under hvilken arbetet tillkommit, att man omöjligen skulle kunna misstaga sig derpå att det utförts under den senare rococon; och dess mästare kan lika litet undgå den något öfvade betraktaren. Ty att målningen är ett verk af Taraval, skulle ej ett ögonblick vara tvifvelaktigt, äfven om man ej egde bestämda uppgifter derom. Detta bekanta namn leder oss öfver till skärskådandet af en sida i slottets konsthistoria, om hvilken vi hittills ej tagit kännedom: vi mena den målar-konst, som här fick ett så rikt tillfälle till utöfning. Som likväl detta kapitel är för vidlyftigt för en uppsats af den närvarandes ringa utrymme, vilja vi för denna gång inskränka oss till dess äldsta skede, och särskildt sysselsätta oss med den konstnär, af hvars hand vi ega det nu omtalade verket.

Sedan slottsbyggnadens fullbordande kunnat begynna 1728 genom det understöd, som rikets ständer vid samma års riksdag beviljade, blef det, sedan någon tid sjelfva de arkitektoniska arbetena fortgått, behöfligt att se sig om efter konstnärer, som kunde pryda den ståtliga borgen med måleriets och skulpturens alster. Man måste ursäktas byggnadens högste ledare, Karl Gustaf Tessin, om han, under dåvarande inhemska konstförhållanden och med ledning af sin fader efterdöme, ansåg sig böra inkalla utländingar. År 1732 fortgingo underhandlingar i Paris genom dervarande svenska sändebudet, och på hösten s. å. inkommo Lambert Donnay och Nicolas Delaviez, båda ornamentsmålare, samt Guillaume-Thomas Taraval, figur-

landskaps- och djurmålare, de förre med 3200, den senare med 6000 livres årligt gage. Denna lilla koloni grep raskt verket an och begynte måla plafonder och dörrstycken. Tvänne år senare (1736) förstärktes hon af Domenico Maria Francia, en lärjunge af Ferdinando Galli-Bibiena och sjelf skicklig arkitekturmålare, samt vidare vid samma tid af en annan italienare, Feretti, och blomstermålaren Baptiste (Jean-Baptiste Feret, ej att förblanda med den föregående).

Det är företrädesvis i slottets stora festvåning, två trappor upp, som dessa konstnärer efterlemnade vedermälen af sin konst, dervid fortsättande det värf, som strax efter år 1700 måste lemnas ofulländadt af Jacques Fouquet och hans biträden. Det skulle naturligtvis föra oss för långt att i enskildheter följa deras spår. Så mycket vilja vi dock nämna: att Francia och Feretti utfört de båda stora plafonder, som pryda den stora festivitetsalen, sammanslagen af den forna »Östra fyrkanten» eller »Hvita Hafvet» och konungens stånddrabantsal; att Traval och Delaviez prydt »röda salongen» och »gobelinsalongen» med plafondmålningar, samt att Baptiste sannolikt hjälpt till vid de flerfaldiga blomsterfestoner, som ingå i dessa bilder. De äro hållna i den tidens allegoriserande smak, ehuru till anläggning och framställning naturligtvis mycket lättare och behagligare än de prof af den äldre franska konsten, vid hvilkas sida de finnas. Särskildt är Francias målade arkitektur i festivitetsstens vestra del ett mästestycke af beräkning och kunskap i perspektivläran, ehuru i sjelfva verket tillika en förkonstlad produkt, då den endast medgifver en enda synpunkt för ett så vidsträckt arbete.

De utländska konstnärerna föllo sig imellertid temligen dyra och fingo dessutom en farlig medtäflare i svensken Johan Pasch, som, efter att ha bildat sig hemma samt i Holland och Paris, 1734 vann an-

ställning vid slottsbyggnaden. Baptiste, som dessutom aldrig blifvit formligen inkallad, begaf sig af redan efter få år och dog i Paris 1739, omkring 74 år. Han följdes snart af Delaviez, Donnay och Feretti, hvilkas vidare öden äro okända, samt slutligen 1744 af Francia, som sedan reste kring vid flera europeiska hof och utöfvade sin konst med bifall. Den ende som förstått göra sig outhärlig och under dåvarande förhållanden verkligen var det, Taraval, stannade imellertid kvar och fortfor att med framgång arbeta här till sin död. Då denne konstnär hos oss varit mest känd endast til namnet och ofta förblandats med en sin son, torde några tillförlitliga underrättelser om hans lif och verk vara ej alldeles ovälkomna, helst han onekligen utöfvat stort inflytande på vår konstutveckling under ett visst skede.

Son af »maitre peintre» (målarvärdaren) François Taraval († 1715) och Cathérine Masson († 1725), föddes Guillaume-Thomas Taraval den 21 dec. 1701 i Paris. Af fadern ämnad för hans yrke, blef den unge Guillaume sedan förmodligen elev af Louis Royer och sökte för öfrigt efter förmåga utbilda sig. Redan vid 26 års ålder ingick han äktenskap med titeln »peintre», (således som konstnär); och ej ännu fylld 31 år, hade han vunnit sådant anseende för sin konst, att han (1732) kunde kallas till Stockholm med en högt betydlig lön. Efter någon tid följdes han af sin familj och bosatte sig fullkomligt här. Vid slottet och i enskildas uppdrag fortfor han ock att oafbrutet verka, äfvensom han jemte de andra utländske konstnärerne 1734 inrättade en ritskola, der man om aftnarne samlades att teckna efter modell, och som den 10 mars 1735 genom Tessins bedrifvande blef kongl. Ritare- akademien, sedan kongl. Målare- och bildhug-gare-akademien, den nuvarande Akademien för de fria konsterna. Han var dess ifrigaste och mest begåfvade lärare, och det var i den-

na egenskap han bidrog att inplanta den franska skolans idéer och formgifning, nästan lika mycket som genom sitt konstnärsskap. Han afled i Stockholm i början af april 1750. I sitt äktenskap var han far till sönerne Hugues och Louis-Gustave, af hvilka den förre vann ett namn i Frankrike som målare, den senare som arkitekt, samt till flera döttrar. Omkring ett år efter hans död återflyttade hela familjen till Frankrike, med undantag af en bland döttrarna, Rosalie, som gifte sig i Stockholm och dog der 1811. Hon blef i sitt förra äktenskap mor till arkitekten Per Wilh. Palmroth. Taravals byst modellerades af hans vän, Bouchardon, och hans porträtt, måladt af honom sjelf, fanns förr i kongl. museum.

Som konstnär tillhörde Taraval den franska skola, hvars manér nådde sin spets i Bouchers lätta målningar. Vi böra dock genast anmärka, att detta omdöme ingalunda gäller sjelfva innehållet i hans bilder, som aldrig har den bismak af frivolité, hvilken gerna vidlåter den franske mästaren. Direkt efter honom kan han imellertid ej ha bildat sig, då Taraval lemnade Paris, innan Boucher ännu vunnit sitt rykte. Också är därför den förre mindre konstlad i färg och anläggning än den senare. Taravals älsklingsämne är lekande genier, hvilket han i mångfaldigaste omväxlingar behandlat. Och så tillkommo dessa plafonder och *surportes* (dörrstycken), hvilkas leende och ljusa färger, lätta och behagliga komposition och raska, nästan flyktiga målnings-sätt ännu i dag skilja dem från han svenske efterföljares tyngre och mattare efterbildningar. Djup och ideal halt kunna vi ej tillerkänna dessa bilder, men lif och en glad åskådning, för hvilken sjelfva sorgen upplöses i dimma, och sjelfva det kristna korset kringsväfas af lekande piltar, spelar öfverallt fram och stämmer åskådaren angenämt. Minst lämpar sig denna konst för religiös målning, och det är därför

som slottskapellets plafonder ej kunna anses som Taravals bästa arbete, fast de äro hans till omfånget största. Dertill kommer ock, att han vid sin död lemnade dem ofulländade, så att Johan Pasch måste öfverfara vissa delar och nästan ommåla andra. Att imellertid anläggningen och det hufvudsakligaste utförandet är Taravals, särskildt i det stycke, vi i afbildning meddelat, är visst äfven på den grund, att de skilja sig från de i Paschs arbeten vanliga. Den mellersta plafonden torde vara den, på hviken denne mest arbetat. De vackra målningarna restaurerades 1867 af C. T. Staaf. Ramarne och molnen kring dem äro Bouchardons verk.

Taraval har utom arbeten i slottet efterlemnat dekorationer af enskilda hus i Stockholm, tvänne altartaflor (i Enkhuskyrkan och i Kimsta kyrka i Östergötland) samt åtskilliga stafflibilder, bland dem den bekanta »hönstaflan» å Gripsholm, och några porträtt.

Den interiör, vi i dag meddela från det stora byggnadsverket, framställer det »södra hvalfvet» med uppgången till rikssalen. (Uppgången till slottskyrkan är midtemot, båda hvarandra fullkomligt lika). Som bekant, äro södra och vestra delarne af slottet de senast uppförda, och följaktligen tillhör äfven det parti, vi nu aftecknat, de yngre. Imellertid visar anordningen, att äfven dessa uppgångar med sina portiker i allt hufvudsakligt erkänna samme mästare, som byggnaden i dess helhet. Deras utförande tillhör imellertid 1740-talet och, för vissa enskildheter, till och med början af 1750-talet. Man vet t. ex. att först 1754 utfördes (af Johan Foss) de stora lejonhufvudena öfver norra och södra portalerna åt borggården, och förmodligen tillkommo samtidigt de stora riksvapnen på insidan, de skulpterade portarne m. m. Uppgångarnes och de inre portikernas värde ligger

för öfrigt mest i den storartade hållning de skänka hela det södra hvalfvat. Onekligen är anordningen af detsamma förträffligt egnad att genast vid första anblicken ge intrycket af det majestätiska, ståtliga och upphöjda.

Som vi nyss nämnde, leder den ena trappuppgången till slottskyrkan, den andra till rikssalen. Båda dessa rum äro, hvar i sitt slag, prof på hvad rococon förmådde åstadkomma; isynnerhet gäller detta om den förra, hvaremot den senare aldrig blef fullt färdig och dessutom i senare tider bortskämts genom fula träläktare. Vi ha i en föregående uppsats något sysselsatt oss med rikssalen, hvars corniche prydes af stora grupper och figurer i gips. Äfven ha vi i vår näst föregående uppsats omtalat plafondmålningen i slottskyrkan, som är af Taraval och Pasch. Till en utförligare beskrifning af detta präktigt utsirade, nästan med grannlåt öfverlastade, rum torde vi framdeles få tillfälle att återkomma. Vi vilja för närvarande blott nämna, att dess inredning pågick allt ifrån midten af 1740-talet, att dess flesta skulpturornament äro utförda efter Bouchardons modeller — så predikstolen, gjuten i bly af Meyer, så altaret m. m. — att det för sin tid utmärkta orgelverket utfördes af de berömde mästarne Jonas Gren och Petter Strähle, att all målning och förgyllning arbetades under ledning af Johan Pasch, samt att dess högtidliga invigning egde rum den 18 dec. 1754. Då var ännu altarprydnaden, som begynts af Bouchardon, ofulländad; den fortsattes sedan af hans efterträdare Larchevesque, men fullbordades först af Sergel.

Den »händelse för dagen», som föranledt oss att just nu afbilda uppgången till rikssalen, är riksdagens öppnande. Processionen af kamrarnes medlemmar anländer från riksdagspredikan i Storkyrkan, öfver inre borggården, för att uppför de med hedersvakt prydda

trapporna begifva sig in i rikssalen att möta och helsa konungen.

FRÅN STOCKHOLMS SLOTT. Uppgången till Rikssalen i södra slottshvalvet, d. 18 jan.: Kamrarnes procession från Storkyrkan till rikssalen. Tecknad af O. MANKELL och A. HAFSTRÖM.

Viktiga ord och personer

Bouchardon, Jacques-Philippe.

[1711–1753] Fransk skulptör. Var under många år i verksam i Sverige och skapade bland annat flera skulpturer till Stockholms slott.

Boucher, François.

[1703–1770] Fransk konstnär som framför allt är känd för sina målningar och sina kopparstick. Några av hans mest kända verk är ”Venus triumf” (1740) och ”Madame de Pompadour” (1750).

Daler kmt.

Valutaenhet. Daler kopparmynt användes under åren 1624-1776.

Féret, Jean Baptiste.

[1664–1739] Fransk konstnär. Arbetade i flera år med utsmyckningen av Stockholms slott. Han utförde bland annat ”De fyra världsdelarnas salong”.

Ferretti, Alessandro.

[1700-talet] Italiensk dekorationsmålare. Arbetade i flera år med utsmyckningen av Stockholm slott, utförde bland annat målningen ”Sommaren”.

Feston.

Festonger är ett bågformigt slingrande band som används som utsmyckning. Festonger föreställer oftast blommor, frukter och lövverk.

Foss, Johan.

[1703–1765] Svensk bildhuggare. Är framför allt känd för flera lejonhuvuden på Stockholms slotts borggård.

Fot.

Längdmått. En fot motsvarar 29,6 cm.

Foucquet, Jacques.

[1600-talet] Fransk konstnär. Arbetade i flera år (1694–1702) med utsmyckningen av Stockholms slott. Utförde bland annat takmålningarna ”Fredskabinettet” och ”Krigskabinettet”.

Francia, Domenico.

[1702–1758] Italiensk konstnär och arkitekt. Arbetade främst för olika kungliga hov runt om i Europa, bland annat här i Sverige.

Frivolité.

Franskt ord som betyder ”lättsinne”.

Galli da Bibiena, Ferdinando.

[1657–1743] Italiensk konstnär. Var en del i en hel familj med berömda konstnärer i senbarocken.

Gren, Jonas.

[1715–1765] Svensk orgelbyggare. Skapade ett stort antal orglar tillsammans med kollegan Petter Strähle, bland annat i Klara

kyrka och Katarina kyrka.

L'Archevêque, Pierre Hubert.

[1721–1778] Fransk skulptör och bildhuggare som var verksam i Stockholm. Var ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien från 1768. Är mest känd för statyerna av Gustav Vasa vid Riddarhus-torget och Gustav II Adolf vid Gustaf Adolfs torg.

Meyer, Gerhard.

[1704–1784] Svensk skulptör och gjuteriägare. Var ledamot av både Vetenskapsakademien och Konsakademin. Är i dag mest känd för att ha skapat Sveriges första ryttarstaty, Gustaf II Adolf-statyn på Gustav Adolfs torg i Stockholm.

Palmroth, Per Wilhelm.

[1765–1825] Svensk arkitekt. Var framför allt inriktad på att rita kyrkor, bland annat Lycksele kyrka och Åmåls kyrka.

Pasch, Johan.

[1706–1769] Svensk konstnär. En av landets främsta rokokodekoratörer. Är mest känd för sina målningar i Stockholms slott, Drottningholmsteatern och Drottningholms slott.

Rdr rmt.

Förkortning för valutaenheten riksdaler riksmünt. Enheten riksdaler riksmünt infördes 1855 och innebar en övergång till decimalsystemet. En riksdaler motsvarade 100 öre. Enheten ersatte det tidigare använda riksdaler specie, en riksdaler specie var värd fyra riksdaler riksmünt. Valutaenheten ersattes år 1873 med kronan.

Sergel, Johan Tobias.

[1740–1814] Svensk bildhuggare, målare och medlem i den franska konstakademien. Ett av hans mest kända verk är Gustav III:s staty på Skeppsbron i Stockholm. Har gett namn åt Sergelgatan och Sergels torg i Stockholm.

Staaf, Carl Theodor.

[1816–1880] Svenskt konstnär. Arbetade främst som teckningslärare. Är mest känd för sina många porträttmålningar.

Strähle, Petter.

[1720–1765] Svensk orgelbyggare. Skapade ett stort antal orglar tillsammans med kollegan Jonas Gren, bland annat i Klara kyrka och Katarina kyrka.

Taraval, Guillaume Thomas.

[1701–1750] Fransk konstnär verksam i Sverige större delen av sin karriär. Är mest känd för takmålningen i Slottskapellet i Stockholms slott. Var en av de första rokokokonstärerna i landet.

Taraval, Hugues.

[1729–1785] Fransk konstnär och professor. Ägnade sig åt både målning, teckning och grafik. Arbetade i flera år som medhjälpare till sin far med utsmyckningarna av Stockholms slott.

Taraval, Louis Gustave.

[1738–1794] Svensk konstnär och arkitekt. Ägnade sig åt både målning, teckning och grafik. Föddes i Stockholm men flyttade senare till Frankrike.

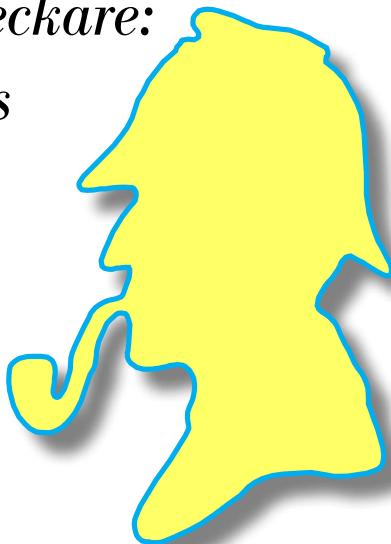
Tessin, Karl Gustaf.

[1695–1770] Svensk riddare, greve, politiker och diplomat. Ansvarade för bygget av Stockholms slott. Är mest känd för sin stora konstsamling som i dag går att se på Nationalmuseet.

*Om du gillade den här e-boken
så kolla in våra deckare:*

- *Sherlock Holmes*
- *Filip Collin*
- *Leo Carrington*
- *Asbjörn Krag*
- *Auguste Dupin*
- *Dick Donovan*

Mer info: www.klassiskadeckare.se